

1 Sběr dat v terénu

garant: Michal Koščík

1.1 Sběr dat skrze informanta

Mohu realizovat výzkum a dotazovat se informanta např. na historii obce, realizaci hodů, na pověsti vážící se k místu, aniž bych ho informoval o realizaci svého výzkumu a zároveň budou tímto způsobem získaná data v budoucnu použitelná k publikování?

Ano, můžete. Tento typ informací se neváže ke konkrétní osobě ani není chráněn žádným speciálním zákonem.

Existuje druh informací, které tímto způsobem lze získávat a následně publikovat bez vědomí a souhlasu informantů?

Podle zásady co není zakázáno, je povoleno, je lépe se ptát, co publikovat nelze. Jistá omezení by mohla vyplývat z práva na ochranu soukromí nebo občanské cti informanta či třetích osob. U informací o „historii obce, realizaci hodů, pověstech vážících se k místu“ je porušení těchto práv velmi nepravděpodobné. Toto platí bez ohledu na to, zda informace byly získány s vědomím nebo bez vědomí informantů.

Kdo má autorské právo k výpovědi takto získané? Realizátor výzkumu (tazatel), informant (ten, kdo odpovídá), případný autor výpovědi (písně), nebo ten, kdo přepisuje takový rozhovor z audiozáznamu (původce notového záznamu)?

Na výpověď se autorské právo nevztahuje, protože nesplňuje znaky autorského díla.¹ Výpověď je tzv. „projevem osobní povahy“ a jejich zvukový/obrazový záznam může být za normálních okolností pořízen pouze se svolením.² U vědeckého výzkumu je možné pořídit záznam i bez svolení osoby (informanta), pokud je to pro dosažení vědeckého účelu nezbytné.³ Použití tohoto záznamu však nesmí směřovat proti oprávněným zájmům této osoby (tj. nesmí jí způsobit majetkovou či nemajetkovou újmu).

Mechanickým přepisem nikomu autorské právo nevzniká, protože této aktivitě chybí jakákoliv tvůrčí přidaná hodnota. Autorským právem je ale chráněn například text, který vznikne analytickým zpracováním přepisu.

¹ K tomu viz § 2 odst. 1 autorského zákona – „Předmětem práva autorského je dílo literární a jiné dílo umělecké a dílo vědecké, které je jedinečným výsledkem tvůrčí činnosti autora a je vyjádřeno v jakékoli objektivně vnímatelné podobě včetně podoby elektronické, trvale nebo dočasně, bez ohledu na jeho rozsah, účel nebo význam.“

² K tomu viz § 12 odst. 1 občanského zákoníku.

³ K tomu viz § 12 odst. 2 občanského zákoníku.

Může výzkumník nahrávat rozhovor s informantem bez jeho vědomí?

Viz předchozí odpověď. Zákon poskytuje vědcům výjimku (vědecká licence), která jim umožňuje projev osobní povahy nahrávat i bez vědomí nahrávané osoby a tento záznam následně použít. Zájem na tajném pořízení nahrávky však musí být vědecky odůvodnitelný (například, že by osoba odpovídala jinak, nebo nepravdivě). Nestačí argument, že je pro výzkumníka jednodušší tuto otázku s informantem neřešit.

Mění forma informování o realizaci a následný souhlas s realizací výzkumu něco na autorství získaných dat a možnosti jejich budoucího publikování (dostačuje ústní informace a souhlas – bez svědků/se svědky, nebo je nezbytná písemná forma? audionahrávka? audiovizuální nahrávka?)?

Informování nebo neinformování o výzkumu nemá na autorskoprávní problematiku žádný vliv. Zde je potřeba spíše řešit osobnostní práva a ochranu osobních údajů.

Co všechno má písemný souhlas (jeho jiné formy) obsahovat?

Souhlas je především jasným projevem vůle, v tomto případě vůle něco strpět. U písemné formy je třeba vyjít z obecné úpravy právních úkonů v občanském zákoníku. Musí (1) z něj být zřejmé, kdo jej činí, (2) vůči komu je souhlas směřován (např. výzkumník, výzkumná instituce), (3) určitě a srozumitelně vyjádřen s čím souhlasí, (4) vlastnoruční podpis. Obvyklými náležitostmi jsou také: datum, kdy byl souhlas udělen, a bližší určení osoby (např. adresa, datum narození), případně poučení o účelu za kterým se data sbírají – absence těchto náležitostí nezpůsobí neplatnost souhlasu.

U formy, která není písemná, stačí jakýkoliv nepochybný projev vůle, který dokonce nemusí být učiněn slovy.

Pokud je součástí souhlasu souhlas se zpracováním citlivých údajů, je potřeba připojit další náležitosti, které budou popsány níže.

Ochrání mne takový souhlas při změně názoru informanta?

U osobnostních práv ne. Souhlas může informant vzít zpět. U výkonného umělce s nahráním jeho výkonu ano. Tento souhlas nelze vzít zpět.

Ochrání mne souhlas od informanta, pokud po jeho smrti pozůstalí budou odlišného názoru?

Ochrání. Pozůstalí mohou pouze požadovat odškodnění při neoprávněných zásahů do osobnostních práv, zde by se o neoprávněný zásah nejednalo.

Mění jednotlivé formy souhlasu s realizací výzkumu a použitím získaných dat pro publikování autorské právo k takovým datům (výzkumník – informant: např. zpěvák písně – přepisovatel audiozáznamu), tedy v případě, že nejsou tyto vztahy ošetřeny v písemné smlouvě?

Souhlas s užitím dat nemá až na nepodstatné výjimky (např. souhlas k publikaci doposud nepublikovaného textu tvořícího součást dat apod.) vliv na autorská práva k výsledkům výzkumu. Souhlasem lze ošetřit otázky ochrany soukromí, ochrany osobních údajů apod. Má-li být ale předmětem souhlasu autorské právo (tj. např. má-li být součástí souhlasu i poskytnutí licence ke zveřejnění nějakého autorského díla), je třeba, aby mělo takové ujednání formu dvoustranné licenční smlouvy (ta nemusí být nutně písemná, ale je třeba mít ji ve formě, kterou lze později v případě problémů prokázat).

Pokud bude výzkum realizován s dětmi (např. výzkum dětských her), dostává se do jiného režimu? Existují zvláštní požadavky kladené na výzkum dětí? Existují nějaké věkové hranice definující děti, resp. dětství? (Existuje nějaká možnost provádět výzkum např. klapotářů ve skupině cca 10 chlapců ve věku 7–12 let, když získat povolení rodičů je technicky nemožné?)

Věková hranice dětství je 18 let. Žádná jiná věková pásma zákon nerozlišuje. Pro výzkum na dětských subjektech existuje řada legislativních omezení a profesních norem. Většina těchto norem se však vztahuje ke zdravotnickému výzkumu a nepředpokládám, že u etnologického výzkumu přijdete s těmito předpisy do kolize.

Výzkum dětských her určitě zakázaný není. Pro děti platí vše, co bylo napsáno k jiným subjektům, problematická je ale otázka souhlasu. Dítě může dát platný souhlas s tím, aby bylo zahrnuto do výzkumu, ale pouze za předpokladu, že je schopno pochopit význam a důsledky svého souhlasu. Například devítiletý kluk ví, co je to fotoaparát, (například proto, že ho má od svých šesti let v mobilu). Pokud se devítiletého kluka v kroji zeptáme: „Můžu si tě vyfotit?“ a on kývne hlavou, souhlas je pravděpodobně platný. Pokud po něm chceme souhlas se zpracováním citlivých údajů o postupování osobních údajů třetím osobám ve smyslu zákona 101/2000 Sb. nebude vědět o čem je řeč a souhlas je neplatný i kdyby jej dal v písemné formě. Tam, kde nelze předpokládat, že dítě rozumí, k čemu dává souhlas, je potřeba souhlas zákonného zástupce.

Pokud je k tomu dítě dostatečně vyspělé, neexistuje žádná překážka, aby bylo respondentem, vyplňovalo dotazník, nebo dalo souhlas s nahráváním. Pozor, souhlas s nahráváním a užitím nahrávky jsou dvě odlišné věci, u každé je potřeba zkoumat rozumovou vyspělost dítěte zvlášť.

Záleží na tom, zda informace o realizování výzkumu a požadavku publikování se informant dozví (poskytne souhlas) před výzkumem, nebo po výzkumu?

V zásadě není. Roli tato skutečnost hraje, jenom pokud při výzkumu tajně pořizujete záznam projevu osobní povahy (viz výklad k předchozím bodům).

Mění se možnosti výzkumu a využívání získaných dat k publikování při výzkumu na internetu či při výzkumu anonymních informantů (anonymní dotazník)?

Ano, u anonymních dotazníků nemusíte řešit ochranu osobních údajů. Vyplněním anonymního dotazníku zároveň respondent dal nevýslovný (přesto platný) souhlas s užitím informací tam zveřejněných.

1.2 Sběr dat o informantovi

Změní se (a jakým způsobem) odpovědi na výše uvedené otázky, pokud se výzkum bude týkat osoby informanta?

Nezmění. Jen se rozšíří o jeden rozměr – ochranu osobních údajů, která doplňuje osobnostní práva. Zde je nepochybné, že dochází ke sběru osobních údajů, ke kterému Vám informant dává souhlas už tím, že na otázky odpovídá. To však za předpokladu, že ví, jak s údaji zamýšlíte dále nakládat. Můžete mu klást otázky a souhlas se zpracováním osobních údajů získat až následně.

Pozor na případné „citlivé údaje“, kterými jsou údaje „o národnostním, rasovém nebo etnickém původu, politických postojích, členství v odborových organizacích, náboženství a filozofickém přesvědčení, odsouzení za trestný čin, zdravotním stavu a sexuální životě“. V těchto případech musí dát subjekt údajů výslovný souhlas (nestačí souhlas mlčky). Subjekt údajů musí být při udělení souhlasu dále informován o tom, pro jaký účel zpracování a k jakým osobním údajům je souhlas dáván, jakému správci a na jaké období. Existenci souhlasu subjektu údajů se zpracováním osobních údajů musíte umět prokázat po celou dobu zpracování. Ideální je písemný souhlas, při jeho absenci musíte uchovat aspoň nahrávku, kde subjekt s nahráváním výslovně souhlasí. U těchto údajů máte navíc povinnost subjekt údajů poučit o jeho právech podle § 12⁴ a § 21⁵ zákona o ochraně osobních údajů.

Změní se některé právní okolnosti za předpokladu, že informant zemře? (1. Autorské právo informanta na svoje výpovědi. 2. Některé informace o informantovi přestanou být „citlivé“.)

Autorské právo smrtí nezaniká, ale většina výpovědí podle mého názoru autorským dílem chráněna nebude.

⁴ „Požádá-li subjekt údajů o informaci o zpracování svých osobních údajů, je mu správce povinen tuto informaci bez zbytečného odkladu předat.“

⁵ „(1) Každý subjekt údajů, který zjistí nebo se domnívá, že správce nebo zpracovatel provádí zpracování jeho osobních údajů, které je v rozporu s ochranou soukromého a osobního života subjektu údajů nebo v rozporu se zákonem, zejména jsou-li osobní údaje nepřesné s ohledem na účel jejich zpracování, může a) požádat správce nebo zpracovatele o vysvětlení, b) požadovat, aby správce nebo zpracovatel odstranil takto vzniklý stav. Zejména se může jednat o blokování, provedení opravy, doplnění nebo likvidaci osobních údajů.“

Na ochranu osobních údajů po smrti existuje několik názorů. Některé vychází z toho, že smrtí zaniká právní subjektivita osoby a tvrdí, že s tím zaniká i její právo na ochranu osobních údajů. Jiné, že povaha zákona o ochraně osobních údajů je veřejnoprávní a povinnost zacházet s údaji v režimu zákona trvá i po smrti subjektu údajů. Přikláním se ke druhé variantě, i s údaji zemřelé osoby je potřeba zacházet v režimu zákona o osobních údajích.

1.3 Sběr dat o osobě jiné než informant

Změní se (a jakým způsobem) odpovědi na výše uvedené otázky, pokud se výzkum bude týkat třetí osoby?

Opět je zde potřeba dbát na ochranu osobních údajů. Pokud je to sběr údajů systematický (tedy ne nahodilá zmínka o třetí osobě v nějakém kontextu), je potřeba získat souhlas této osoby.

Změní se některé právní okolnosti za předpokladu, že třetí osoba zemře?

Viz předchozí výklad k bodu 1.2.

1.4 Sběr dat o osobě bez jejího vědomí

Základní výzkumnou metodu etnologie k získávání dat představuje tzv. zúčastněné pozorování, kdy výzkumník zaznamenává obvyklý způsob jednání osob v sociální interakci. Jsou takto získaná, archivovaná a posléze publikovaná data napadnutelná? Lze zajistit (čeho se vyvarovat), aby takto získávaná data byla použitelná?

Závisí, jestli je to zvukový/obrazový záznam, který je považován za zásah do osobnostních práv. Pokud se jedná o poznámky výzkumníka, tak s nimi může výzkumník volně nakládat, pokud tím nezasáhne do práv těchto osob. Zasahováním do práv se v tomto kontextu myslí například způsobení majetkové újmy (nepravděpodobné) nebo výrazná újma nemajetková (např. ztráta společenské prestiže).

Jak je to s autorským právem při takto získaných datech (výzkumník, tvůrce notového zápisu, interpret, autor)? (Např. píseň spontánně přednesená a posléze zaznamenaná výzkumníkem bez vědomí interpreta.)

Autorské právo k písni má ten, kdo píseň vytvořil (nemusí být vždy ta osoba, která ji zpívá). Autorské právo k textu a k melodii mohou mít dvě různé osoby. Na lidové písni s autorem neznámým se autorské právo nevztahuje vůbec.⁶

U záznamu písně existuje tenká a nejasná hranice mezi „záznamem projevu osobní povahy“ a „záznamem výkonu“. S trochou nadsázky lze říct, že záleží od toho, jak dobře interpret umí zpívat. Autorský zákon definuje umělecký výkon jako „výkon herce, zpěváka, hudebníka, tanečníka, dirigenta, sbormistra, režiséra nebo jiné osoby, která hraje, zpívá, recituje, předvádí nebo jinak provádí umělecké dílo a výtvoř tradiční lidové kultury. Za umělecký výkon se považuje též výkon artisty, aniž jím provádí umělecké dílo“. V případě, že se jedná o umělecký výkon, tak je záznam možný pouze se souhlasem výkonného umělce a dále jej lze užít také pouze se souhlasem umělce. U projevu osobní povahy platí výklad výše (např. bod. 1.1, třetí otázka)

1.5 Fotografování

Mohu fotografovat informanta za předpokladu, že o fotografování ví, aniž bych měl jeho souhlas?

Pokud o fotografování ví a neprotestuje, lze mít za to, že udělal konkludentní (nevýslovný) souhlas.

Mohu takové fotografie archivovat a publikovat?

Lze předpokládat, že subjekt udělal konkludentní souhlas k archivaci, tím že se nechal vyfotit (nepředpokládá, že fotografii ihned smažete). Archivovat fotografii k vědeckým účelům můžete po neomezeně dlouhou dobu. K publikaci se rovněž vztahuje vědecká licence na zásah do osobnostních práv dle § 12 Občanského zákoníku.⁷ To znamená, že pokud nemáte souhlas k publikaci, tak můžete publikovat, jen pokud je to doopravdy nezbytné k dosažení sledovaného vědeckého účelu a pokud to nepřiměřeně nezasáhne do práv informanta.

Pokud je souhlas nutný, co musí obsahovat?

Souhlas může být i konkludentní, samozřejmě písemný souhlas lze z hlediska právní jistoty jen doporučit. K náležitostem písemného souhlasu viz předchozí výklad.

⁶ K tomu §3 Autorského zákona – „Ochrana podle práva autorského se nevztahuje na [...] b) výtvoř tradiční lidové kultury, není-li pravé jméno autora obecně známo a nejde-li o dílo anonymní nebo o dílo pseudonymní (§ 7); užít takové dílo lze jen způsobem nesnižujícím jeho hodnotu.“

⁷ „Podobizny, obrazové snímky a obrazové a zvukové záznamy se mohou bez svolení fyzické osoby pořídít nebo použít přiměřeným způsobem též pro vědecké a umělecké účely a pro tiskové, filmové, rozhlasové a televizní zpravodajství. Ani takové použití však nesmí být v rozporu s oprávněnými zájmy fyzické osoby.“

Ochrání mne takový souhlas při změně názoru fotografovaného?

Neochrání, souhlas lze vzít zpět. Ve výjimečných případech může nad nesouhlasem fotografovaného převážit veřejný zájem v podobě vědecké licence. V těchto výjimečných situacích ale doporučuji konzultovat právníka.

Ochrání mne souhlas, pokud pozůstalí po zemřelém informantovi budou odlišného názoru?

Ano. Toto je jeden z důvodů, proč se doporučuje písemná forma souhlasu.

Mohu fotografovat objekt za předpokladu, že o fotografování neví, aniž bych měl jeho souhlas?

Není předně úplně ideální v tomto případě hovořit o „objektu“ – je-li fotografován člověk, jde vždy o subjekt práv. Bez souhlasu lze člověka fotografovat pouze v režimu vědecké licence podle § 12 občanského zákoníku, tj. když je to opravdu nezbytné pro vědecký výzkum a nebudou tím nepřiměřeně dotčeny zájmy objektu.

Mohu takové fotografie archivovat a publikovat?

Ano, opět pouze pokud splníte podmínky vědecké licence.

Pokud je souhlas nutný, co musí obsahovat?

Náležitosti souhlasu získaného ex post (následně po pořízení fotografie), se ničím neliší od obecných náležitostí (viz. výklad k bodu 1.1).

Ochrání mne takový souhlas při změně názoru fotografovaného?

Ne. Souhlas lze vzít zpět.

Ochrání mne souhlas, pokud pozůstalí po zemřelém informantovi budou odlišného názoru?

Ano.

1.6 Pořizování záznamu informanta (audio, video)

Mohu audiovizuálně zaznamenávat informanta za předpokladu, že o tom ví, aniž bych měl jeho souhlas?

Ano. Jednalo by se o konkludentní souhlas.

Mohu takový záznam archivovat a publikovat?

Stejně jako u fotografií. Archivovat můžete, publikovat jedině, že by byl váš úmysl publikovat znám už v okamžiku nahrávání. Bez souhlasu subjektu lze publikovat pouze v režimu vědecké licence, kde vždy existuje riziko sporu.

Pokud je souhlas nutný, co musí obsahovat?

Souhlas může být i konkludentní, samozřejmě písemný souhlas lze z hlediska právní jistoty jen doporučit. K náležitostem písemného souhlasu viz. předchozí výklad.

Ochrání mne takový souhlas při změně názoru zaznamenávaného?

Ne. Souhlas lze vzít zpět.

Ochrání mne souhlas, pokud pozůstalí po zemřelém informantovi budou odlišného názoru?

Ano.

Mohu audiovizuálně zaznamenávat osobu či osoby za předpokladu, že o tom neví, aniž bych měl jeho či jejich souhlas? (Např. hody, ples, volební schůze.)

Tajné nahrávání konkrétní osoby je velmi intenzivní zásah do soukromí jednotlivce. I takto intenzivní zásah lze v některých extrémních případech vyvážit zákonnou licencí (vědecká, zpravodajská), případný experiment tohoto typu doporučujeme vždy předem konzultovat s odborníkem.

Nahrávání veřejného prostoru, kde se osoby vyskytují v podstatě nahodile, není natolik intenzivní zásah do práv jednotlivce, rovněž je ale potřeba předem konzultovat odborníka. Je pravděpodobné, že Váš záměr bude potřeba předem oznámit úřadu pro ochranu osobních údajů, je pravděpodobné, že prostor budete muset označit.

Mohu takový záznam archivovat a publikovat?

Za jistých okolností ano, pokud vědecký význam materiálu jednoznačně převáží zájem subjektů na ochraně jejich práv.

Pokud je souhlas nutný, co musí obsahovat?

Viz výklad k bodu 1.1 (náležitosti souhlasu) a k bodu 1.2 pro případné citlivé údaje.

Ochrání mne takový souhlas při změně názoru zaznamenávaných?

Ne.

Ochrání mne souhlas, pokud pozůstalí po zemřelých zaznamenávaných budou odlišného názoru?

Ano.

Mohou být k výzkumným, dokumentačním, archivačním a publikačním účelům využity záznamy z veřejných kamer, tj. záznamy, které vznikly v prostoru, který byl označen jako snímání?

Ano. Problematický může být případ, kdy data získáváte od třetích osob. Proces získávání záznamů z externích zdrojů je nezbytné konzultovat s odborníkem.

1.7 Sběr dat o majetku

Pokud se výzkum zabývá majetkem informanta (např. sběr informací o počtu a značkách aut, značkovém oblečení apod.), dostává se do jiného režimu? Existují zvláštní požadavky kladené na výzkum majetku?

Informace o majetku konkrétní fyzické osoby jsou rovněž osobními údaji a je potřeba s nimi zacházet, jako by se jednalo o údaje o fyzické osobě samotné. Standard ochrany soukromí je snížen na minimum u majetku zapsaného ve veřejných evidencích (pozemky v katastru, podíly v obchodních společnostech). Informace o věcech, které nevypovídají o jejich spojení s konkrétním majitelem (například dům má tři pokoje a byl postaven v roce 1970), nejsou nijak právně chráněna.

Jak se tento režim výzkumu změní, pokud je informant spolumajitel, nebo existuje jiný podílník?

Tato skutečnost nemá na právní kvalifikaci žádný vliv.

Pokud se výzkum zabývá majetkem někoho jiného než informanta – jiné osoby, cizího subjektu – (např. sběr informací o počtu a značkách aut, značkovém oblečení apod.), dostává se do jiného režimu? Existují zvláštní požadavky kladené na výzkum majetku někoho jiného než informant?

Zvláštní požadavky na sběr údajů o majetku neexistují. Pozor, vždy se jedná o osobní údaje. Pokud se informanta chcete ptát na majetek třetích osob, sbíráte o nich osobní údaje. I otázka se ale dá formulovat anonymně. Například: „Kolik tvých spolužáků má chytrý mobil?“ „Máte ve svém okolí někoho, kdo ...“. Anonymní otázka ale není – „Koupili si tví rodiče za poslední dva roky ...?“

Jak ovlivní takto koncipovaný výzkum skutečnost, kdo (co) je vlastníkem majetku (např. církevní, státní, obecní)?

Pokud je vlastníkem majetku právnická osoba (obec, církev, společnost, stát), tak se na ni nevztahuje zákon o ochraně osobních údajů ani osobnostní práva. Údaje lze shromažďovat.

Základní výzkumnou metodu etnologie k získávání dat představuje tzv. zúčastněné pozorování, kdy výzkumník zaznamenává pozorovanou realitu. Jsou takto získaná, archivovaná a posléze publikovaná data o majetku osob a subjektů napadnutelná? Lze zajistit (čeho se vyvarovat), aby takto získávaná data byla použitelná?

Na tuto otázku je velmi těžké dát obecnou odpověď. Data o majetkových poměrech konkrétní fyzické osoby jsou chráněna ustanoveními o ochraně osobnosti (právo na ochranu soukromí) a zároveň osobní údaje. Podle toho je s daty potřeba nakládat, získávat je a zveřejňovat jakoby se jednalo o údaje o osobách samotných.

Pokud majetek není přiřazen ke konkrétní osobě (např. ve městě X bydlí polovina lidí v bytovkách a druhá polovina má dvoupodlažní domky s garáží, nebo čtyřčlenná rodina vystoupila z Octavie Combi), lze tyto záznamy bez jakýchkoliv překážek archivovat a zveřejňovat.

Mohu fotografovat majetek informanta za předpokladu, že o fotografování ví, aniž bych měl jeho souhlas?

Platí stejná pravidla, jako byste fotografovali informanta samotného, pokud chcete s danou fotografií dále zacházet ve spojitosti s údaji o informantovi. Zákon jinak fotografování věcí běžné potřeby nijak nezakazuje.

Mohu takové fotografie archivovat a publikovat?

Platí stejná pravidla, jako byste fotografovali informanta samotného, pokud chcete s danou fotografií dále zacházet ve spojitosti s informantem. Zákon jinak fotografování věcí běžné potřeby nijak nezakazuje.

Pokud je souhlas nutný, co musí obsahovat?

Obecné náležitosti dle přechozího výkladu.

Ochrání mne takový souhlas při změně názoru majitele fotografované movitosti/nemovitosti?

Ne.

Ochrání mne souhlas, pokud pozůstalí po zemřelém informantovi budou odlišného názoru?

Ano.

Mohu fotografovat movitosti/nemovitosti za předpokladu, že jeho majitel o tom neví?

Zákon obecně fotografování věcí běžné potřeby nechrání (pozor na focení záběrů z interiéru bytu, domu). Pokud byste chtěli s fotografií dále nakládat ve spojení s konkrétním majitelem, platí v zásadě stejná pravidla, jako byste fotografovali informanta samotného.

Mohu takové fotografie archivovat a publikovat?

Stejná pravidla jako v přechozím výkladu. Musíte buď získat následný souhlas, nebo musí převážít vědecký účel.

Pokud je souhlas nutný, co musí obsahovat?

Obecné náležitosti – pozor na fotografie předmětů, které vypovídají o náboženství, zdravotním stavu, sexuálním životě apod. Ty samy o sobě mohou být považovány za citlivý údaj.

Ochrání mne takový souhlas při změně názoru majitele movitosti/nemovitosti?

Nikdo vám nemůže zakázat archivovat například fotografii jízdního kola. Může vám zakázat archivovat informaci, že je to jízdní kolo Františka Upovídaného. Souhlas se zpracováním tohoto údaje pan Upovídaný může vzít zpět.

Ochrání mne souhlas, pokud pozůstalí (noví majitelé) po zemřelém majiteli budou odlišného názoru?

Ano.

Mohu pořizovat (audio, video) záznam majetku informanta za předpokladu, že o pořizování záznamu ví, aniž bych měl jeho souhlas? Mohu takové záznamy archivovat a publikovat? Pokud je souhlas nutný, co musí obsahovat? Ochrání mne takový souhlas při změně názoru majitele zaznamenávané movitosti/nemovitosti? Ochrání mne souhlas, pokud pozůstalí po zemřelém informantovi budou odlišného názoru?

Na výše uvedené dotazy se vztahují stejná pravidla, jako na fotografování.

Mohu pořizovat záznam movitosti/nemovitosti za předpokladu, že majitel o tom neví? Mohu takové záznamy archivovat a publikovat? Pokud je souhlas nutný, co musí obsahovat? Ochrání mne takový souhlas při změně názoru majitele movitosti/nemovitosti? Ochrání mne souhlas, pokud pozůstalí (noví majitelé) po zemřelém majiteli budou odlišného názoru?

Na výše uvedené dotazy se vztahují stejná pravidla, jako na fotografování.

1.7 Vstup na cizí pozemek

Mohu vstoupit za účelem výzkumu/oslovení potencionálního informanta na cizí pozemek? Mění se nějakým způsobem tato skutečnost v závislosti na majiteli (soukromý, církevní, obecní, státní majetek)?

Na výše uvedené otázky je vhodnější odpovědět současně:

Výzkum nemá zvláštní právní režim pro vstupování na cizí pozemek. Uplatní se proto obecná úprava, která je upravena v zákoně o Ochráně krajiny a v zákoně o obcích.

Zákon o obcích⁸ definuje veřejné prostranství: Veřejným prostranstvím jsou všechna náměstí, ulice, tržiště, chodníky, veřejná zeleň, parky a další prostory přístupné každému bez omezení, tedy sloužící obecnému užívání, a to

⁸ § 34 zákona č. 128/2000 Sb. o obcích (obecní zřízení).

bez ohledu na vlastnictví k tomuto prostoru. Z definice vyplývá, že pokud je prostor v obci přístupný každému bez omezení, můžete do něj vstoupit.

Na pohyb mimo obec se vztahuje zákon o ochraně přírody a krajiny,⁹ který v § 63 stanoví, že *„Každý má právo na volný průchod přes pozemky ve vlastnictví či nájmu státu, obce nebo jiné právnické osoby, pokud tím nezpůsobí škodu na majetku či zdraví jiné osoby a nezasahuje-li do práv na ochranu osobnost či sousedských práv. Je přitom povinen respektovat jiné oprávněné zájmy vlastníka či nájemce pozemku a obecně závazné právní předpisy. Toto se nevztahuje na zastavěné či stavební pozemky, dvory, zahrady, sady, vinice, chmelnice a pozemky určené k faremním chovům zvířat. Orná půda, louky a pastviny jsou z oprávnění vyloučeny v době, kdy může dojít k poškození porostů či půdy nebo při pastvě dobytka.“*

V definici dle předchozího odstavce nejsou uvedeny pozemky ve vlastnictví fyzických osob. U pozemku ve vlastnictví fyzické osoby hrozí při vstupu kolize s právem na ochranu soukromí (žaloba je velmi nepravděpodobná, ale vlastník se může obrátit na policii, která Vás vyvede). Neoprávněný vstup na pozemek může být dokonce posuzován jako trestní čin porušování domovní svobody, pokud je pozemek příslušenstvím rodinného či bytového domu.

⁹ Zákon č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny.